

М. П. Денисенко,
д. е. н., професор кафедри економіки та сфери обслуговування,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: 0000-0001-8767-9762

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.1.17

УПРАВЛІННЯ ГОТЕЛЬНИМ БІЗНЕСОМ ЯК СКЛАДОВОЮ ТУРИСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

М. Denysenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Economics and Services, Kyiv National University of Technologies and Design

MANAGEMENT OF HOTEL BUSINESS AS A COMPONENT OF THE TOURISM SYSTEM

Розвиток туристичної системи, зважаючи на сукупність виконуваних соціально-економічних, геополітичних, культурних та інших функцій, є важливим державним завданням. Невід'ємною та потужною складовою туристичної системи став готельний бізнес. Наразі ці сектори економіки під впливом трансформаційних чинників зазнали значних змін, що потребують дослідження, вирішення, а також впровадження заходів щодо оптимізації та управління їх діяльністю. Метою статті є розроблення пропозицій щодо удосконалення управління готельним бізнесом як складовою туристичної системи детермінованою чинниками зовнішнього середовища. В роботі узагальнено фактори зовнішнього середовища, що впливають на систему управління суб'єктів готельного бізнесу: економічні, соціально-психологічні, геополітичні, екологічні, технологічні, культурні, медико-біологічні. Сукупність зазначених чинників здійснює потужний вплив на розвиток суб'єктів готельного бізнесу. На основі аналізу динаміки основних показників, які відображають стан розвитку готельного бізнесу України визначено та обгрунтовано детермінанти і причини волатильності результатів, а також існуючі проблеми у його розвитку. Удосконалення системи управління готельним бізнесом передбачає встановлення чіткої і конкретної мети діяльності, дієвих напрямів реалізації процесів управління та врахування базового інструментарію — принципів, функцій та методів. Запропоновано також шляхи стимулювання та підтримки системи управління суб'єктів готельного бізнесу: пряма та непряма державна підтримка, діяльність кластерних структур, використання засобів альтернативного фінансування, посилення власного інтернет-брендингу.

The development of the tourist system, given the set of socio-economic, geopolitical, cultural and other functions performed, is an important state task. An integral and powerful component of the tourist system is the hotel business. Currently, these sectors of the economy under the influence of transformational factors have undergone significant changes that require research, solutions, as well as the implementation of measures to optimize their activities. The purpose of the article is to develop proposals for improving the management of the hotel business as part of the tourist system determined by environmental factors. The paper summarizes the environmental factors influencing the management of hotel business: economic, socio-psychological, geopolitical, environmental, technological, cultural, medical and biological. The combination of these factors has a powerful impact on the development of hotel businesses. Based on the analysis of the dynamics of the main indicators that reflect the state of development of the hotel business in Ukraine, the determinants and causes of volatility of results, as well as existing problems in its development are identified and substantiated. The main factors of changes in the management of hotel business development are geopolitical, related to the need to preserve the sovereignty and territorial integrity of Ukraine and the choice of its vector of development to European values; socio-economic in the context of the presence of inflationary processes, and on the other hand — the expansion of opportunities for citizens to travel; technological, innovative development of the hotel business and medical and biological, which are currently relevant due to the significant impact of the global pandemic COVID-19. Ways to stimulate and support the management system of hotel business entities are suggested. An important aspect is direct and indirect state support. Improving the hotel business management system involves establishing

a clear and specific purpose, effective areas of management processes and taking into account the basic tools — principles, functions and methods. There are also activities that can be organized by the hotel business themselves with some support, including local authorities: the activities of cluster structures, the use of alternative funding, strengthening their own Internet branding.

Ключові слова: управління, туризм, туристична система, готельний бізнес, пандемія, мультиплікативний ефект.

Key words: management, tourism, tourist system, hotel business, pandemic, multiplier effect.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Попри досить потужний вплив світової пандемії COVID-19 на розвиток туристичних систем різних рівнів і конфігурацій та їх складових, зокрема готельний бізнес, проте їх функціонування має важливе соціально-економічне та політичне значення. Розвиток суб'єктів готельного бізнесу здійснює значний мультиплікаційний вплив на певні види економічної діяльності, окрім туристичного бізнесу, він стимулює розвиток бізнес-контактів у різних сферах, фінансових структур, страхового, інформаційно-комунікаційного, консалтингового, шоу-бізнесу тощо. У туристичній системі діяльність суб'єктів готельного бізнесу разом із діяльністю перевізників (транспортними послугами) забезпечує виконання основних функцій: транспортування та розміщення туристів. В останній час ця система зазнає доволі значного та непереможного впливу, різко змінюючи середовище та процеси у своїй діяльності. Відтак дослідження питань, пов'язаних із удосконаленням управління готельного бізнесу як складової туристичної системи під впливом різноманітних чинників, є актуальною проблемою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розвиток туристичного та готельного бізнесу об'єктивно є предметом значного обсягу наукових досліджень. У цьому контексті варто звернути увагу, що в працях, зокрема й за останні 5—6 років, багато авторів [1; 7—8; 15; 17] розглядають туризм не лише як процес переміщення осіб з місця постійного проживання з метою відпочинку, пізнання та оздоровлення, а як складну соціально-економічну систему, що залучає до свого функціонування значний обсяг видів економічної діяльності. Так, цій проблемі присвячено дослідження М. Бойко та співавторів [1], де обґрунтовано пріоритети розвитку туристичних систем в контексті еволюційних передумов. Туристична система на рівні держави розглядається як "національна туристична система" [7; 8; 15]. Особливо слід звернути увагу на дисертацію А. Охріменко [8], де глибоко та всебічно досліджено зв'язок та взаємовплив туристичної системи і готельного бізнесу, визначається "національна туристична система як просторово локалізована сукупність соціально-економічної, функціонально-галузевої, інституційної та інформаційної підсистем національної економічної системи, які на основі цілеспрямованої взаємодії забезпечують процеси виробництва, реалізації, розподілу та споживання туристичного продукту [8, с. 89]. Актуалізовано, що в туристичній системі провідна роль належить засобам розміщування туристів — діяльності суб'єктів готельного бізнесу.

Дослідження розвитку та управління готельним бізнесом на макроекономічному рівні є доволі багатоглядним. Так, у роботі Х. Гук [3] здійснено огляд сучасних підходів до поняття "готельно-ресторанний бізнес", особливостей його функціонування та уточнення особливостей державного регулювання його розвитку. У авторських роботах [13] у контексті виділення особливостей економічного розвитку готельно-ресторанного бізнесу, акцентовано увагу на його значенні для

створення та модернізації туристичної інфраструктури регіону а у іншій праці [17] здійснено прогнозування доходів готелів у сучасних нестійких умовах.

У багатьох дослідженнях розглядаються детермінанти управління та розвитку готельного бізнесу. Так, С. Захарова виділяє три групи факторів зовнішнього середовища та їх вплив на розвиток готельно-ресторанного господарства України: економічні (пов'язані з обігом грошей, товарів, інформації та енергії), політичні (впливають на політичні погляди та поділяють людей на окремі політичні групи і знаходять вираження в діяльності та прийнятті рішень місцевими органами влади та уряду) та соціально-демографічні (впливають на рівень і тривалість життя людей, а також формують їхню ціннісну орієнтацію) [4, с. 49—50]. У праці І. Трикоз та співавторів [11] визначено фактори впливу на готельну сферу України, серед яких виділено економічні, політичні, культурні і соціальні, а також представлено особливості й значення ризиків у функціонуванні готельної сфери. Робота В. Брича та В. Охоти [2] присвячена комплексному аналізу факторів впливу на функціонування готельно-ресторанних комплексів та туризму в Україні, зокрема, в контексті вивчення природно-рекреаційних факторів визначено типи регіонів України за рівнем забезпеченості природно-рекреаційними ресурсами, проаналізовано рівень впливу інфраструктурних факторів. Щодо тенденцій впливу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, то роботу А. Перепелиці [9] присвячено виявленню особливостей регулювання (управління) готельного бізнесу за допомогою інформаційних технологій. Комплексним дослідженням щодо проблем стратегічного управління підприємствами готельного господарства з урахуванням специфіки їх діяльності, впливу глобалізаційних чинників та формування інтеграційних об'єднань готельних підприємств є монографічне дослідження за ред. В.М. Зайцевої [12].

Попри наявність різноаспектних досліджень щодо розвитку готельного бізнесу, потреби подальшого вивчення проблем його управління зумовлені значними змінами та впливом соціально-економічних, медико-біологічних, політичних, технологічних та інших факторів, а також зміною конфігурації внутрішнього середовища функціонування готелів та подібних засобів розміщування. Іншим аспектом необхідності послідовного вивчення управління готельним бізнесом є дослідження взаємозалежності і взаємозумовленості із туристичним бізнесом та їх результативність.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розроблення пропозицій щодо удосконалення управління готельним бізнесом як складовою туристичної системи детермінованою чинниками зовнішнього середовища. Відповідно в роботі узагальнено фактори зовнішнього середовища, що впливають на розвиток та управління суб'єктів готельного бізнесу, проведено аналіз динаміки основних показників, які відображають стан розвитку готельної сфери України та обґрунтовано причини волатильності результатів. Запропоновано шляхи стимулювання і підтримки діяльності суб'єктів готельного бізнесу.

Рис. 1. Процес виробництва та реалізації туристичного продукту рамках туристичної системи

Джерело: розроблено автором.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Туристина система відображає процеси виробництва та споживання туристичного продукту, до здійснення яких залучені різні види економічної діяльності. Узагальнено поєднання суб'єктів бізнесу у туристичну систему відображено на рисунку 1.

Одним із найвагоміших складових туристичної системи є діяльність суб'єктів готельного бізнесу, в досить широкому значенні — засобів розміщування туристів. Функціонування суб'єктів готельного бізнесу забезпечує одну із найголовніших ознак туристичної системи — розміщення туристів не у місцях їх постійного проживання та й досить часто — надання їм послуг ресторанного бізнесу.

З метою підвищення ефективності функціонування готельного бізнесу постає необхідність в удосконаленні системи управління цією сферою. В сучасному світі на туристичну систему і її складові, зокрема готельний бізнес чинить вплив сукупність різноманітних факторів зовнішнього середовища, які детермінують й управлінські процеси. В багатьох наукових дослідженнях виділяють економічні, соціальні, культурні та політичні. Зокрема в роботі [11] звертається увага якраз на ці групи чинників: економічні чинники (інфляційні процеси, стан ринку товарів і послуг, валютний курс та інші) опосередковано впливають як на споживачів, так і на виробників сфери гостинності; політичні фактори впливають через прийняття державою відповідних законів і нормативних актів, що регулюють діяльність даної галузі; соціальні чинники впливають на середовище гостинності через соціальний статус споживача, належність до тієї чи іншої референтної групи, яка виражає позицію людини, визначену її соціальною роллю і статусом; культурні чинники мають безпосередній вплив на споживачів і виробників, оскільки і ті, і інші функціонують у суспільстві, яке значною мірою визначає їх поведінку [11, с. 33].

В. Брич та В. Охота систематизують групи факторів управління, виділяючи: 1) внутрішні і зовнішні, зокрема, в рамках зовнішніх виділено: економічні (показники доходності та витрат); політико-правові, пов'язані з політичною нестабільністю та воєнними діями, право-

вим забезпеченням функціонування галузі в Україні; міжнародні, соціокультурні, демографічні; ринкові, серед яких, зокрема, вплив споживачів, постачальників, конкурентів ринку; природні (природно-рекреаційні) умови; адміністративно-територіальний фактор централізму [2, с. 10].

Вважаємо, що перелік груп факторів впливу на управління готельним бізнесом варто доповнити й іншими та/або розширити розуміння наявних. Зокрема технологічні чинники наразі мають потужний та широкий спектр дієвості: інноваційні технології, що спрощують процеси бронювання, забезпечують швидкі процеси передачі-отримання інформації, формування інформаційних баз даних споживачів, систем лояльності, спрощення комунікацій, розширення масштабів популяризації закладів, пошуку партнерів. Політичні фактори варто розглядати більш широко — геополітичні, що пов'язані також із міжнародною політикою, відносинами зв'язками. Зміни геополітичної ситуації відчутно впливають на розвиток туристичного та готельного бізнесу. Так, з початку російської агресії проти України різко скоротилась кількість іноземних туристів до нашої країни. Досить актуальними та із зростаючим впливом є екологічні чинники, що включають врахування важливості стану території, рівень її забруднення, іншим аспектом є використання екологічно чистих технологій. Для закладів готельного бізнесу в цьому контексті важливим є також стан ландшафтів, краса локацій для відео- та фотозйомок. У 2020 році актуалізувалися медико-біологічні чинники пов'язані із впливом світової пандемії COVID-19 на усі сфери життєдіяльності суспільства. Узагальнено основні зовнішні фактори впливу на управління туристичною системою та суб'єкти готельного бізнесу представлено на рисунку 2.

Сукупність зазначених чинників здійснює потужний вплив на управління суб'єктами готельного бізнесу. Так, за останній десятирічний період ця сфера зазнала певних змін. Узагальнено рівень стану розвитку готельного бізнесу в Україні можна розглянути на основі аналізу основних показників: кількості колективних засобів розміщування, місць у них, обсяги осіб, що перебували у них, зокрема й іноземців (табл. 1). Динаміка цих показників характеризується яскраво вираженою волатильністю: до 2014 р. спостерігалось незначне зростан-

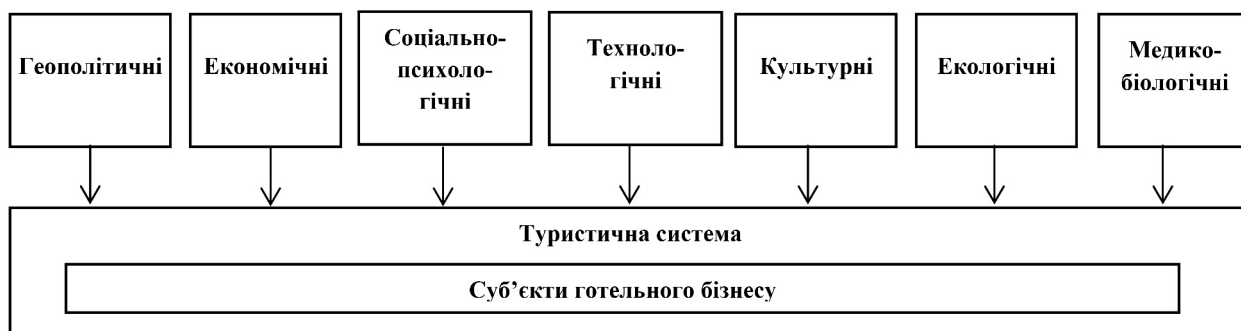

Рис. 2. Зовнішні фактори впливу на управління туристичною системою та готельний бізнес

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 1. Динаміка основних показників розвитку суб'єктів готельного бізнесу¹ України у період 2011–2019 рр.

Період ²	Кількість колективних засобів розміщування:		Кількість місць у КЗР		Кількість осіб, що перебували у КЗР			
	одиниць	у % до попереднього періоду	тис. одиниць	у % до попереднього періоду	усього		з них іноземці	
					тис. осіб	у % до попереднього періоду	тис. осіб	у % до попереднього періоду
2011	5882	×	567,3	×	7426,9	×	1427,7	×
2012	6041	2,7	583,4	2,8	7887,4	6,2	1554,8	8,9
2013	6411	6,1	586,6	0,5	8303,1	5,3	1665,1	7,1
2014	4572	-28,7	406,0	-30,8	5423,9	-34,7	551,5	-66,9
2015	4341	-5,1	402,6	-0,8	5779,9	6,6	665,8	20,7
2016	4256	-2,0	375,6	-6,7	6544,8	13,2	863,7	29,7
2017	4115	-3,3	359,0	-4,4	6661,2	1,8	824,5	-4,5
2018	4719	14,7	300,0	-16,4	7006,2	5,2	917,9	11,3
2019	5335	13,1	370,6	23,5	6960,9	-0,6	959,4	4,5

¹ У державній статистичній звітності вживається поняття "колективні засоби розміщування". Не вдаючись у певні деталі, вважаємо йому відповідає поняття "суб'єкти готельного бізнесу".

² дані за 2014–2019 рр. подані без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики [5].

ня усіх розглянутих показників в середньому на 4,9%. Цей період характеризувався відносно стабільною економічною та геополітичною ситуацією.

За результатами діяльності у 2014 р., з об'єктивних політичних та соціально-економічних причин, відбулося значне скорочення всіх показників, причому найвищими темпами скоротився показник обслугованих іноземних громадян — на 66,9%. Надалі у 2015–2017 рр. також спостерігається скорочення, проте лише показників, що відображають кількість засобів та місць у них в середньому на -3,7%. Проте позитивним аспектом у період 2015–2019 рр., із незначними винятками, є зростання кількості осіб, що були обслуговані в суб'єктах готельного бізнесу в середньому на 5,2%, причому щодо іноземців, то цей показник складає навіть вищий відсоток — 12,3%. Можна вважати, що під впливом певного

покращення соціально-економічної ситуації, потужного впливу інноваційних технологічних факторів здійснювалися процеси зростання обсягів обслугованих споживачів.

Проілюструємо економетричними моделями показники, що відображають обсяг обслугованих осіб у суб'єктах готельного бізнесу (рис. 3).

За побудованими економетричними моделями прослідковуються певні можливі позитивні тренди на перспективу. Проте суспільні виклики, пов'язані з COVID-19, різко змінили стан усіх секторів економічної діяльності та неможливість реалізації позитивних прогнозів у найближчий період.

Зокрема наразі ситуація щодо обсягів надання послуг у грошових одиницях є досить складна. Проведемо певні порівняння за наявними статистичними даними, для прикладу взято показники III кварталу трьох останніх років. Так, за даними Державної служби статистики України, обсяг реалізованих послуг суб'єктами "тимчасового розміщування й організації харчування" (куди належать діяльність суб'єктів готельного бізнесу) у 3 кварталі 2020 р. складає 5149,9 млн грн, причому заклади тимчасового розміщування (вважаємо — суб'єкти готельного бізнесу) надали послуг на суму 1578,2 млн грн (30,6%), а діяльність із забезпечення стравами та напоями (суб'єкти ресторанного бізнесу) — 3571,7 млн грн (69,4%). У порівнянні із відповідними періодами попередніх років, то темп скорочення у порівнянні із 2018 р. складає 36,9%, і з 2019 р. — 45,6% (рис. 4). Варто зазначити й таку особливість: в Україні у 3 кварталі 2020 р. загальний обсяг реалізованих послуг за видами економічної діяльності склав 238268,5 млн грн, а у 2019 р. — 236992,4 млн грн, тобто зростання складає 0,5%.

Отже, на фоні зростання обсягів реалізованих послуг

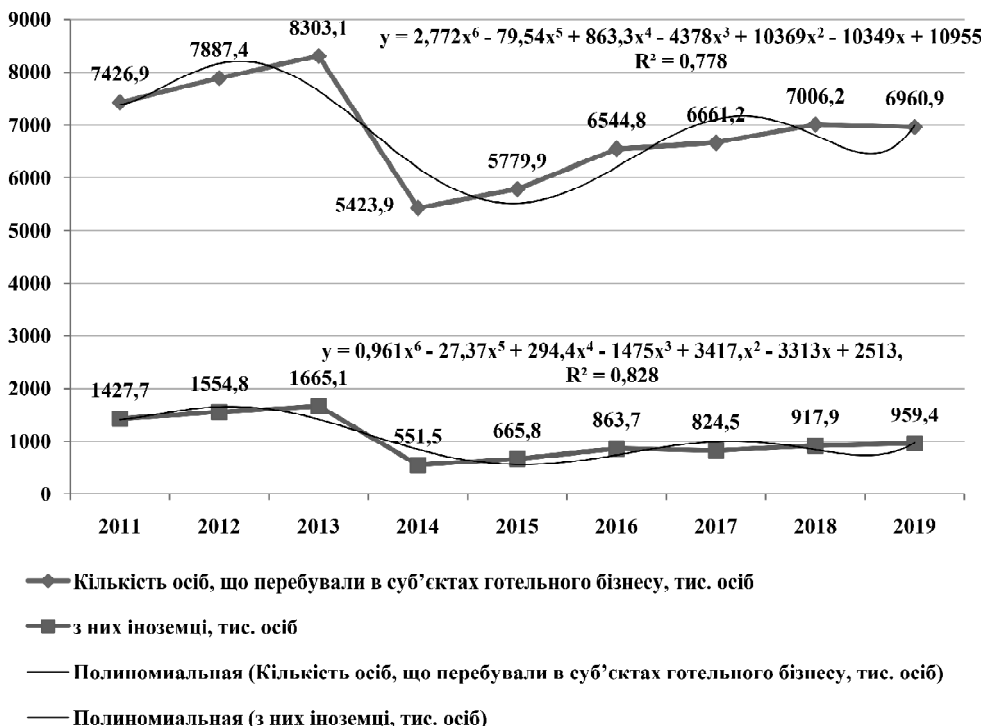

Рис. 3. Економетричні тредові моделі кількості споживачів, обслугованих суб'єктами готельного бізнесу України у 2011–2019 рр.

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики [5].

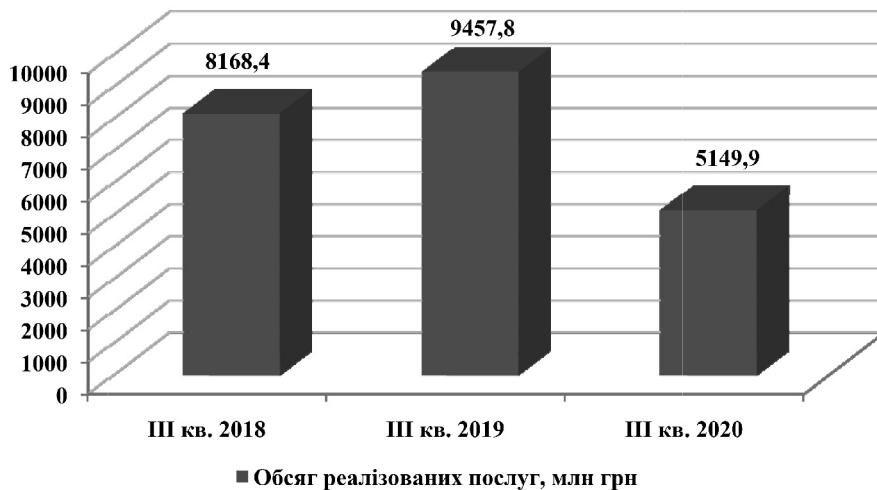

Рис. 4. Динаміка обсягів реалізованих послуг за видами економічної діяльності "Тимчасове розміщування й організація харчування" (I) у III кварталі 2018–2020 рр.

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики [6].

за видами економічної діяльності України у III кварталі 2020 року на 0,5%, відбулося скорочення обсягів надання послуг з тимчасового розміщування й організації харчування на 45,6%. Якщо частка послуг тимчасового розміщування й організації харчування у загальному обсязі реалізованих послуг України складала у III кв. 2018 — 4,1%, у III кв. 2019 р. — 4,0%, то у III кв. 2020 р. вже 2,2%.

Варто зазначити, що туристична і готельна сфери спроможні до досить швидкого відновлення після кризи, незважаючи на складну поточну ситуацію. Так, у дослідженні С. Мельниченко "за результатами опитування на основі методу Дельфі експертів туристичного сектору було встановлено, що у разі завершення світової пандемії туристичний сектор України може досягти показників "докризисового" функціонування за 1—3 роки" [16, с. 303].

Відтак, враховуючи потужний вплив світової пандемії COVID-19 та провівши аналіз основних результатів діяльності суб'єктів готельного бізнесу України, впливає необхідність підтримки та стимулювання даного сектору через управлінські технології. Так, у власній авторській роботі [17] зазначено, що "основними передумовами розвитку готельного господарства та підвищення його прибутковості має бути стимулювання розвитку туристичного сектору економіки, підвищення рівня життя та соціального забезпечення. З метою вдосконалення готельного бізнесу необхідно стимулювати розвиток туризму та готельного господарства, залучати іноземних відвідувачів шляхом розробки та реалізації національних та регіональних програм, стратегій розвитку готельного бізнесу, контролю за виконанням цих програм, створення умови для залучення інвестицій у готельному господарстві [17, с. 27]. Х. Гук звертає увагу на важливість державного регулювання готельної сфери, а саме: 1) створення сприятливого бізнес-середовища для започаткування і здійснення готельно-ресторанної діяльності; 2) підтримка фінансово-господарської діяльності в галузі та сприяти зростанню її ефективності; 3) забезпечення справедливого і рівного конкурентного середовища, реалізація потенціал розвитку готельно-ресторанної справи в економіці та здійснення позитивного впливу на функціонування суміжних видів економічної діяльності [3, с. 135]. Окрім того, постає необхідність врахування та управління ризиками, оскільки "готельний бізнес, у рамках своїх особливостей, характеризується наявністю різних ризиків, тобто від управління ризиками функціонування готельного об'єкта безпосередньо залежить результат такого функціонування" [11, с. 34].

Отже, з метою забезпечення сприятливих умов розвитку, підвищення ефективності використання потенціалу та функціонування і розвитку готельного бізнесу необхідним є удосконалення системи управління ним. Ця система передбачає встановлення чіткої і конкретної мети діяльності, дієвих напрямів реалізації процесів управління та врахування базового інструментарію управління — принципів, функцій та методів (рис. 5).

Щодо удосконалення системи управління та підтримки діяльності суб'єктів готельного бізнесу, то в Україні з метою зниження негативного впливу світової пандемії, прийнято Закон "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій" [10], згідно з яким передбачається зниження ставок ПДВ для музеїв, кінотеатрів та готелів, зокрема тимчасово, до 2023 р. застосовуватиметься знижена ставка ПДВ у розмірі 7% до операцій з постачання послуг з тимчасового розміщування (проживання), що надаються готелями та подібними закладами".

Важливими напрямками державної підтримки, що відображають управлінські процеси є формування сприятливого бізнес-середовища для функціонування та розвитку готельного бізнесу. Це має бути, по-перше: регулювання бюджетно-податкової, грошово-кредитної політики та сприяння інвестиційній діяльності у сфері туризму, готельного бізнесу та супутніх сфер. По-друге, важливим державним завданням є міжнародна маркетингова діяльність щодо популяризації країни у світі та акумуляція коштів на її здійснення. Безпосередніми заходами у внутрішньому середовищі готельного бізнесу є ефективне законодавче забезпечення управління, регулювання діяльності готельного бізнесу та впровадження державних цільових програм.

Окрім прямої державної підтримки суб'єктів готельного бізнесу є необхідність й у впровадженні інших заходів, зокрема таких, які спроможні організувати самі суб'єкти готельного бізнесу при певній підтримці, зокрема місцевих органів влади. До таких заходів варто віднести: використання засобів альтернативного фінансування діяльності; посилення, зокрема через інтернет-ресурси рекламних заходів, популяризаційної діяльності; активізацію створення та/або діяльності кластерних структур, до яких окрім суб'єктів готельного бізнесу можуть входити туристичні, ресторани, розважальні, спортивні, торговельні організації. Якраз у діяльності кластерних структур яскраво проявляються процеси функціонування та розвитку туристичної системи і залученість до неї різних видів економічної діяльності. Такі утворення здійснюють значний мультиплікаційний

Рис. 5. Архітектура управління готельним бізнесом

Джерело: розроблено автором.

та синергетичний ефект, посилюючи співпрацю між собою та позитивно впливаючи на супутні види економічної діяльності і дестинації загалом.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Виконання туристичною системою значного обсягу функцій загальнодержавного значення та створюваний нею мультиплікаційний ефект впливу на інші галузі, спонукає до необхідності послідовного та детального аналізу діяльності її в цілому та окремих складових. Готельний бізнес як системоутворюючий фактор є її невід'ємною частиною. Обґрунтувавши вплив чинників на управління готельним бізнесом України (геополітичні, економічні, соціально-психологічні, культурні, технологічні, екологічні, медико-санітарні), визначено, що основними факторами змін у його функціонуванні та розвитку наразі є: геополітичні, пов'язані із необхідністю збереження суверенітету та територіальної цілісності України та вибору спрямованості її вектору розвитку до європейських цінностей; соціально-економічні в контексті наявності інфляційних процесів, а з іншої сторони — розширення можливостей громадян до подорожей; технологічні, щодо інноваційного розвитку готельного бізнесу та медико-біологічні, які наразі є актуальними через значний вплив світової пандемії COVID. Удосконалення системи управління готельним бізнесом передбачає встановлення чіткої і конкретної мети діяльності, дієвих напрямів реалізації процесів управління та врахування базового інструментарію — принципів, функцій та методів. Зважаючи на потужний вплив пандемії та карантинних обмежень, подальших досліджень потребують питання розроблення ефективною системи управління щодо реагування готельного бізнесу на ці проблеми та формування превентивних заходів.

Література:

- Бойко М., Босовська М., Охріменко А. Туристична система: генеза та пріоритети розвитку. Економіка та суспільство. 2017. № 11. С. 54—60. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/9.pdf
- Брич В.Я., Охота В.І. Основні фактори впливу на функціонування готельно-ресторанних комплексів та туризму в Україні. Економіка та держава. 2018. № 8. С. 9—12. <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4118&j=1>
- Гук Х.З. Ідентифікація концептуальних особливостей функціонування та державного регулювання розвитку готельно-ресторанного бізнесу держави. Глобальні та національні проблеми економіки. 6. 134—139. <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/28.pdf>
- Захарова С.Г. Аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на розвиток готельно-ресторанного господарства України. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2015. № 2 (35). С. 49—53.
- Коллективні засоби розміщування (з урахуванням діяльності фізичних осіб-підприємців). Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Обсяг реалізованих послуг за регіонами за видами економічної діяльності. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Охріменко А. Національна туристична система: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 592 с.
- Охріменко А.Г. Управління національною туристичною системою: дис. ... д-ра економ. наук, спец. 08.00.03 (економіка та управління національним господарством). Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 619 с.
- Перепелиця А.С. Регулювання готельного бізнесу в умовах інформатизації глобального економічного простору. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2017. Серія "Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм". Вип. 6. С. 187—190.
- Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та

креативних індустрій: Закон України № 962-IX, від 4.11.2020. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/199161.html>

11. Трикоз І.В., Панчук С.С., Полохач А.П. Визначення факторів впливу на готельну сферу України та особливості й значення її ризиків. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2019. № 2 (46). С. 32—36.

12. Стратегічне управління готельними підприємствами в умовах глобалізації: монографія [Електронний ресурс] / колектив авторів; за заг. ред. проф. В. М. Зайцевої. — Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. — 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. — Назва з тит. екрана.

13. Denysenko M. and Budiakova O. Features of economic development of hotel and restaurant business. *Ekonomika ta derzhava*. 2020. vol. 10, P. 9—23. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.19

14. Denysenko, M. and Breus, S. The impact of tourism development in the hotel business in the context of management. Economic strategies for the development of society: collective monograph / Illiashenko K., Bezverkhnia Y., etc. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2020. P. 46—52.

15. Mazaraki A., Boiko M., Bosovska M., Vedmid N., Okhrimenko A. (2018), Formation of National Tourism System of Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2018. 16 (1), P. 68—84. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07).

16. Melnychenko S., Boiko M., Okhrimenko A., Bosovska M., Mazaraki N. Foresight technologies of economic systems: evidence from the tourism sector of Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2020. 18 (4). С. 303—318. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18\(4\).2020.25](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18(4).2020.25)

17. Shevchuk J. and Denysenko M. Forecasting hotel income in current unstable development situations. *Economics, Finance And Management Review*. 2020. Issue 3, 20—28. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2020-3-20>

References:

1. Boiko, M. Bosovs'ka, M. and Okhrimenko, A. (2017), "The tourism system: Genesis and development priorities", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 11, 54—60, available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/9.pdf (Accessed 20 Dec 2020).

2. Brych, V. and Okhota, V. (2018), "The main factors influencing the functioning of hotel-restaurant complexes and tourism in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 9—12, available at: <http://www.economy.in.ua/?op=-1&z=4118&i=1> (Accessed 20 Dec 2020).

3. Guk, H.Z. (2015), "Identification of conceptual features of functioning and state regulation of development of hotel and restaurant business of the state", *Global and national economic problems*, 6, 134—139, available at: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/28.pdf> (Accessed 20 Dec 2020).

4. Zakharova, S. H. (2015), "Analysis of the influence of environmental factors on the development of hotel and restaurant industry of Ukraine", *Visnyk Donbaskoi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*, № 2 (35), pp. 49—53.

5. State Statistics Service (2020), "Collective means of accommodation (taking into account the activities of individual entrepreneurs)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 Dec 2020).

6. State Statistics Service (2020), "The volume of services provided by region by type of economic activity", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 Dec 2020).

7. Okhrimenko, A. (2019), *Natsional'na turystychna systema* [National tourism system], Kyivs'kyj natsional'nyj torhovel'no-ekonomichnyj universytet, Kyiv, Ukraine.

8. Okhrimenko, A. (2020), *Upravlinnia natsional'noiu turystychnoiu systemoiu* [Management of the national

tourist system], Kyivs'kyj natsional'nyj torhovel'no-ekonomichnyj universytet, Kyiv, Ukraine.

9. Perepelytsia, A. S. (2017), "Regulation of hotel business in terms of informatization of the global economic space". *Bulletin of Kharkiv National University named after VN Karazina. Series "International Relations. Economy. Local lore. Tourism"*, vol. 6, pp. 187—190.

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), *The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine on State Support of Culture, Tourism and Creative Industries"*, available at: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/199161.html> (Accessed 20 Dec 2020).

11. Trykoz, I. V. Panchuk, S. S. and Polokhach, L. P. (2019), "Introduction of factors influence on ukrainian business sphere and peculiarities of determination of risk of functioning". *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 2 (46), pp. 32—36.

12. Zaitseva, V.M. (2018), *Stratehichne upravlinnia hotelnyimi pidpriemstvamy v umovakh hlobalizatsii* [Strategic management of hotel enterprises in the conditions of globalization], ZNTU, Zaporizhzhia, Ukraine.

13. Denysenko, M. and Budiakova, O. (2020), "Features of economic development of hotel and restaurant business", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 9—23. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.19

14. Denysenko, M. and Breus, S. (2020), The impact of tourism development in the hotel business in the context of management. Economic strategies for the development of society: collective monograph, International Science Group, Primedia eLaunch, Boston, USA, pp. 46—52.

15. Mazaraki, A. Boiko, M. Bosovska, M. Vedmid, N. and Okhrimenko, A. (2018), "Formation of National Tourism System of Ukraine. Problems and Perspectives in Management", vol. (1), pp. 68—84. [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07)

16. Melnychenko, S. Boiko, M. Okhrimenko, A. Bosovska, M. and Mazaraki, N. (2020), "Foresight technologies of economic systems: evidence from the tourism sector of Ukraine", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 18 (4), pp. 303—318. [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18\(4\).2020.25](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18(4).2020.25)

17. Shevchuk, J. and Denysenko, M. (2020), "Forecasting hotel income in current unstable development situations", *Economics, Finance And Management Review*, vol. 3, pp. 20—28. <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2020-3-20>
Стаття надійшла до редакції 14.01 2021 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток**

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73